

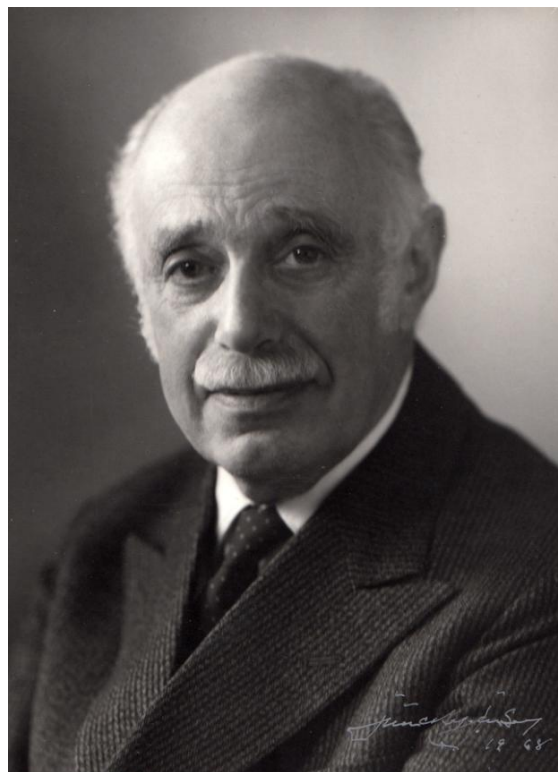
Vor Flugt til Sverige i Oktober 1943

Beretning af Proprietær Verner Albert Henriques, dengang Ejer af Landsledgaard pr Stege

Gennem godt tre Aar, straks fra Morgen den 9^e April 1940 havde vi imødeset Indførelsen af Særbestemmelser for Jøder ogsaa inden for dansk Retsomraade, som de forlængst var indført i Tyskland og efterhånden blev indført og gjort strengere i alle andre af Tyskerne besatte omraader. Muligheden blev ofte drøftet mellem min Kone, vore Børn og mig, men jeg tror at turde sige, at aldrig inden Midten af September 1943 er det faldet nogen af os ind, at man ved at forlade Landet, kunde skille sin Skæbne fra det Folk, vi var opvokset og havde levet som ægtefødte Børn af, selvom vi maatte regne med, at vore Vilkaar i en kortere eller længere sidste Periode af Besættelsen kunde blive langt ringere end vore ikkejødiske Landsmænds.

I Bedømmelsen af Udviklingen og Planlægningen af vort Liv under Besættelsen var vi henvist til hverandre og til en enkelt af de Familier paa Møn, vi omgikkes, hvor Fruen var Jødinde, men i vor brevveksling med mine Forældre drøftedes alle Muligheder, og jeg husker, at jeg, vistnok i Sommeren 1943, til min Moder skrev at jeg vilde finde det forstaaeligt, om de danske Myndigheder i Forholdet til det jødiske Element i Folket gjorde, som det i Fortællinger fra Rusland berettedes om Folk, der i Kane for fulgtes af en Ulve flok og i den yderste Nød kastede Spædbarnet bagud af Kanen til den for derved at vinde Tid til at bringe hele den øvrige Familie indenfor det nært forude liggende Ly. Min Moder skrev tilbage, at hun havde vidende Folks Ord for, at det vilde aldrig ske, og at hun forøvrigt for faa Dage siden i en Sporvogn var kommet til at sidde overfor øjenlægen Estrid Hein, der jo var Svigerinde til Statsministeren, og uden Indledning havde spurgt hende: Hvad tror du om Erik?, hvor til Estrid Hein havde svaret: Erik er god nok.

Efter 29 August tog Rygterne Fart, men der skete ikke noget, saa vi tog ikke i Betænkning den 20^e September at rejse en halv snes Dage til København med Ophold undervejs hos vore Slægtninge, Proprietær Sichel's paa Solbjerggaard ved Slagelse. De havde hørt om Jøder, der planlagde at flygte til Sverige, men jeg husker, at ialtfald Proprietær Sichel selv og jeg fuldtud var enige om, at herom kunde der for vort

Verner Henriques, 1968. Foto: Privateje

Vedkommende slet ikke være Tale: Vore Gaarde kunde ligesaalidt undvære vor personlige Indsats, som vi dem, og vi vilde under ingen Omstændigheder give Tyskerne og deres Medløbere herhjemme nogen Bekræftelse paa Jøders velkendte Angst, der fik dem til at flygte fra alt, blot nogen fyldte dem med Rædselspropaganda.

I København boede vi hos min Søster og Svoger, men den første Dag besøgte vi vor ældste datter, der var gift med en Ikkejøde, havde en Dreng paa halvandet Aar og inden Aarets udgang ventede sit andet Barn. Hun betroede os, at hendes Mand havde forlangt, at de for hendes og Børnenes Skyld straks skulde søge illegalt over Øresund og blive i Sverige til Krigens lykkelige Afslutning. Hun selv delte ikke hans Syn paa Nødvendigheden og var flov over at skulle tilstaa, at de agtede at flygte, men da jeg kom til at tale med hendes Mand, der kom hjem under Samtalen, kunde han fortælle, at Professor Hurwitz og en anden højere Embedsmand, (jeg husker ikke mere, hvilken) allerede var flygtet, saa hans Frygt nok ikke var helt grundløs. Mit Svar blev, at jeg var meget ked af at høre dette, for man vilde herefter med Rette kunne sige, at Samfundet kunde ikke forsvare at ansætte jødiske Embedsmænd, naar det maatte regne med, at de under Indtrykket af personlig Risiko forlod den Opgave, det var dem betroet at røgte. Jeg har fortalt dette forat vise, at jeg endnu paa dette Tidspunkt stod helt fremmed for Tanken om Flugt og paa ingen Maade havde planlagt en saadan.

Vi tog Afsked med min Datter og hendes Familie, der samme Aften skulde forlade deres Hjem og paa Amager slutte sig til en Transport, saa vi vilde faa de, at se mere, før Krigen var ovre, og brugte de næste Dags til at besøge flest muligt af vore venner i Byen, og medens der paa Møn slet ikke havde været Tale om Muligheden af Deportation af Danske Jøder, taltes der i jødiske Kredse i København næsten ikke om andet, saa Problemet i løbet af disse faa Dage kom os nær ind paa Livet.

Lørdag Formiddag den 25' September, da min Kone var gaaet ud paa Indkøb, og min Svoger var i sin Forretning, dukkede min Svigersøn, som vi troede velbjerget i Sverige, op i Haven, hvor min Søster og jeg gik ud og fik at vide, at Udskeibningen fra Amagers Østkyst var mislykkedes, saa han kom kun lige ind forat lade os det vide, men vi maatte regne med, at de ikke vendte tilbage til deres Lejlighed, men vilde lade Skæbnen føre sig rundt i Nordsjælland, til en anden Mulighed for Overfart viste sig. Dette var galt nok, men inden min Kone naaede hjem fik vi endnu et Besøg: Nuværende Overlæge paa Oringe Hospital, Otto Lund, der var gift med en Datter af min anden Søster, kom stille ind i Huset og betroede os, at det nu var kendt i Kredse, han tilhørte, at en Razzia vilde finde Sted en af de første Nætter, saa han turde ikke forsvare at lade min Søster og Svoger blive boende i deres Villa, hvor de vilde blive søgt og fundet. Hjemme hos ham var der Plads til dem, saa han forlangte bestemt, at de snarest stilfærdigt forlod Hjemmet og flyttede derud. Efter denne Besked var det givet, at min Kone og jeg maatte afbryde vort Ophold i Byen og søge hjem hurtigst

muligt, saa mens jeg bad min Søster sætte min Kone til at pakke, saa snart hun kom hjem, tog jeg paa en Tur til de Hjem, vi skulde have besøgt i de nærmeste Dage, forklarede, hvorfor vi ikke kunde komme, og raadede vore Venner til selv at bringe sig i Sikkerhed.

Tidligt om Søndagen var vi hjemme paa Landsledgaard, og her kunde min Kone og jeg drøfte de Konsekvenser, vi vilde drage af de modtagne

Oplysninger. Min Kone begyndte at hælde til den Mening, at man maaske skulde flygte, og mente, at jeg ialtfald maatte skaffe os en hurtigt virkende Gift, da hun under ingen Omstændigheder vilde føres levende til Tyskland. Jeg nægtede at gaa med til nogen af Delene, og de næste Dage forløb fredeligt Landet over, saa jeg syntes at faa Ret i, at vi havde ladet os narre af en blind Alarm. At man saa anderledes paa det i København, fik vi at se, da mine gamle Forældre den 30' ved Middagstid uvarslet ankom fra København og bad, om de maatte bo hos os; deres Venner Lægekredse havde rentudsagt tvunget dem til at forlade Byen og tage ned til os. Saavidt jeg husker, var de enige med mig i, at paa Møn, hvor først min Fader i 27 Aar og derefter jeg i 28 havde drevet Gaarden og vundet manges Venskab og vist ingens Uvenskab, vilde vi kunne blive boende trygt, uanset hvad der andetsteds; vist var der Nazister paa Møn, men vi regnede med, at deres Nazisme var fri for Antisemitisme, saa vi foretog os intet i Retning af at forberede en Flugt.

Ingeborg Henriques, 1968. Foto: Privateje

Den næste Formiddag fik jeg Besøg af Kriminalassistent J. Jensen, Stege, der bad om en privat Samtale med mig. Jeg havde ofte været i Forbindelse med ham under hans Arbejde under Statspolitiet og var kommet til at sætte Pris paa ham for hans rolige Optræden under alle Forhold, men den Dag var han synlig nervøs. Han indledte med at meddele, at han kom som Privatmand for at bede mig om at rejse ud af Landet med min Familie, for han mente at vide, at vi ikke mere var trygge noget Sted i Landet. Jeg forklarede ham, hvor umuligt det var at overlade Gaardens Drift til andre, og hvor lidt truet jeg følte mig, og Samtalen trak i Langdrag, da det ringede paa Døren, og min Moder kort efter bankede paa og sagde, at en Herre, der præsenterede sig som Kaptajn i Garden O. Lunn gerne ville tale med mig. Jeg kendte ikke hans Navn og

spurgte Kriminalassistenten, om han gjorde det. Jo, Kaptajn Lunn var traadt ud af Hæren og havde søgt Ansættelse i Vordingborg Politi, og sandt at sige var det ham, der ved et tilfældigt Møde i Kalvehave samme Morgen havde sagt Kriminalassistenten, at det var forkert, at jeg stadig gik herhjemme, og at jeg burde advares. Naar han nu selv var kommet herud, vilde Kriminalassistenten trække sig tilbage. Saa fulgte en ganske lignende Samtale med Kaptajn Lunn, der paa Cykle var taget den 33 km. lange Vej fra Vordingborg, blot fordi det var faldet ham ind, at jeg burde underrettes om, hvor farlig min Stilling var, og skulde cykle Vejen tilbage. Jeg brugte de samme Argumenter overfor ham som overfor Jensen og tilføjede, at jeg slet ikke kunde forsvinde foreløbig, for jeg havde to unge, ugifte Døtre, der studerede i København og antagelig vilde søge herhjem, naar de følte Jorden brænde under sig derinde. Næppe var Ordene sagt, før min Moder bankede paa Døren forat fortælle mig, at Pigebørnene uvarslet stod i Stuen, da Venner i Byen havde forlangt, at de skulde forlade Farens Arnested. Ogsaa efterat dette Agument var slaaet mig af Haanden nægtede jeg dog at rejse, men jeg takkede Kaptajnen varmt for hans opofrende Interesse for os.

Telefonen paa Møn var allerede dengang fuldautomatisk, saa vi regnede med, at kun Rigstelefonsamtaler og muligt Samtaler over den større Stege Central aflyttedes. Derfor kunde det ske, at en af mine Døtre Klokken halv to Natten til 2' Oktober vækkede min Kone og mig med Besked om, at Telefonen ringede. Da jeg tog den, gav Kriminalassistent Jensen sig lavmælt tilkende og meddelte, at Rigstelefon og Telegraf nu var afbrudt, men at den sidste Besked, man i Stege havde modtaget, gik ud paa, at Værnemagten i Nat sikrede sig "Fjender af Ro og Orden"; nu kunde jeg drage de Konsekvenser af hans Meddelelse, jeg vilde.

Mine Forældre blev vækkede, og et kort Rigsraad bestemte, at vi alle ialtfald maatte bort fra Gaarden hurtigst muligt, saa mens de andre gjorde sig rede, cyklede jeg en Kilometer ad en Bivej til en Udflyttergaard og bad den unge Forpagter, om vi maatte sidde i hans Stuer, til det blev lyst. Tilladelsen blev straks og af fuldt Hjerte, men med synlig Ængstelse for personlige Konsekvenser, givet, og jeg tog Turen hjem og fik Familiens fem andre Medlemmer afsted tilfods. Selv havde jeg endnu et Hverv at røgte: I en af mine Arbejderboliger havde det sidste halve Aar boet et ungt ungarnskjødisk Ægtepar, som maatte advares; det søgte ud til en Fisker ved Øens Sydkyst, og først sent under vort Sverigesophold fik jeg Forbindelse med disse to og andre tyskjødiske Flygtninge fra Møn, der i en Uge sammen havde boet i en Jordhule i Udkanten af min lille Skov, hvor min Mølleforpagters Kone havde bragt dem Mad.

Vi regnede, vistnok rigtigt, med, at man ikke ved Dag vilde antaste vor Frihed, saa da det blev lyst, gik vi hjem til Landsledgaard, men efter Nattens Oplevelser blev Dagen travl. Jeg cyklede først ud til vore unge Venner, Forpagter Niels Rosennkrantz' paa Liselund, hvis Pensionatværelser nu stod tomme, og bad, om vi kunne leje os ind der seks Mand høj, til vi fandt andet sted at gemme os. Saa cyklede jeg langs Sydkysten af Øen hjem og forsøgte undervejs tre forskellige Steder at interessere Fiskere, jeg kendte, for at bringe os til

Sverige, men ingen af dem vilde risikere Baad, Frihed og maaske Livet for at bringe os afsted; jeg tror ikke, nogen af dem forstod, hvilken Fare vi var i. Under mit Fravær havde jeg haft Vogn i Stege efter Foderstoffer hos min Købmandsforbindelse, de to Brødre, Konsulerne Carøe og havde telefonisk bedt dem medgive Kusken de 6000 kr. der rundt regnet indestod paa min konto hos dem, de eneste Penge, jeg var i Stand til at rejse, men antagelig nok til at betale for Familiens Overfart efter det, min Svigersøn kort forinden havde meddelt mig.

Kort efter min Hjemkomst fik vi Besøg af Grosserer Erik Schottländer, som var os bekendt gennem sin Broders Ægteskab med min Søsterdatter. Han var flygtet fra København til Møn, hvorfra han regnede med at kunne slippe til Sverige, men efter mine meget ny Erfaringer maatte jeg afkræfte dette hans Haab noget. Han bad om at maatte bo hos os, men da vi selv agtede at forlade Gaarden om Aftenen raadede jeg ham til også at søge ind paa Liselund, og da han forkastede Stedet som altfor udsat med dets kendte Benyttelse som Pensionat, fik vi det ordnet saadan, at han blev optaget i det lille Hus, skjult dybt inde i Liselunds Skove, hvor Baronens Moster, cand.polyt. Frk. Berit Fiehn boede med en Husbestyrerinde, Husdyr af alle Arter og tre Børn af politisk aktive Forældre, hun holdt skjult.

Om Aftenen, det var altsaa Lørdag den 2' Oktober lod jeg spænde for Gaardens Spandauer; min ene Datter trak i Kuskelivræet og satte sig paa Bukken, hvorpaa hun ad Omveje kørte os alle til Liselund, hvor vi jo var ventede, og hvor Vogn og Heste kunde henstaa til næste Morgen. Nu kørte kun "Kusken", min Kone og jeg tilbage til Gaarden, hvor vi tilbragte hele Dagen og havde bedt enkelte af vore bedste Venner komme og træffe os; vi ønskede at træffe Aftale om Varetagelse af vore Interesser under den Udlændighed, jeg ikke mere turde afvise at deltage i. Jeg behøver kun at nævne, at Konsul Einar Carøe tilbød at modtage en Generalfuldmagt for mig, og at en Læge blandt vore Venner lovede mig fire absolut dødelige Doser Opium, som jeg var indgaaet paa at bede om, da mine forældre saa paa Sagen helt som min Kone. Inden vi kørte tilbage til Liselund paa de tre cykler, vi raadede over, fik vi igen Besøg af Erik Schottländer, der fortalte, at han i Klintholm havde truffet en Fisker fra Strøby paa Stevns, der havde, været inde med Fangst, og at denne havde lovet at bringe ham til Sverige for en Betaling af 3000 Kroner; hvis vi havde Lyst til at være med i Baaden, vilde han tro, Fiskeren vilde tage os med for en rimelig betaling.

Mine Forældre havde ikke ved Afrejsen fra København tænkt paa at søge ud af Landet; nu indsaa de nødvendigheden af det, men vilde ikke tage den lange Overfart i en lille Baad, saa de opfordrede mig til at gøre Aftale for os andre; saa vilde de se at komme tilbage til Nordsjælland og naa Sverige derfra. Schottländer bragte mig sammen med Fiskeren, og det blev aftalt, at vi fire skulde med i Baaden for en Pris af i alt 7000 Kroner, saa hans Fortjeneste ved Overfarten skulde blive 10,000, men Risikoen forøgedes jo også for ham. Vi ansaa det alle for rigtigst, at vi Passagerer ikke kendte hans Navn, og jeg har aldrig siden

søgt det oplyst. Iøvrigt aftaltes det, at alle Meddelelser om Mødested og Sejltid skulde gøres med Schottländer, der vilde blive paa Østmøn, mens jeg dagligt gjorde Turen til og fra Landsledgaard. Baaden havde faaet en mindre Skade af daarligt Vejr paa sidste Tur, saa før den 5' vilde den ikke være klar til at sejle.

Mandag den 4' cyklede vi igen hjem. Da vi kørte gennem Elmelunde, indhentede vi en Slægtning af mig, Universitetslektor Jens Bing, der fortalte, at han var rejst til Møn forat undersøge Mulighederne for organiseret Udslibning af Flygtninge herfra og nu fra sin gamle Studiekammerat, Læge Fenger i Borre, hos hvem han boede, var paa Vej ned at besøge os. Da han naaede Landsledgaard, bad han om et varmt Bad og en ren Skjorte, to Ting, han efter flere Døgn Omflakken trængte haardt til. Han kom ikke til at nyde Badet længe, for næppe var han krøbet i det, før Kriminalassistent Jensen kom ind i Huset. Han var synligt mere nervøs end ved sit første Besøg og skyndte sig at sige, at Grunden til hans Besøg var, at Rigspolitichefen havde ringet ham op og spurgt, om vi endnu var paa Landsledgaard. "Det vidste jeg ikke", sagde han "saa jeg fandt det rigtigst at tage ud og selv se efter". Jeg havde da ikke andet at sige, end at hvis han igen talte med Rigspolitichefen, kunde han trøstigt sige, at nu var vi her ikke mere.

Der blev intet af Tilsyn med Bedriften den Dag; jeg jog Jens Bing op af Badet, vi tog Afsked med dem af Gaardens Folk, der var i Nærheden, og gjorde os klar til at cykle til Liselund. Denne Gang fulgte Husjomfruen os ud paa Landevejen, og da vi her var udenfor andres Hørevidde, sagde hun os, at vi ikke havde skjult vort Opholdssted godt nok; vi var rapporteret set ved Liselund, og vi vidste jo nok, at et Par af Gaardens unge Medhjælpere ikke var paalidelige, saa hun vilde indstændigt raade os til at skifte Skjulested. Det er vist paa sin Plads her at meddele, at kort efter vor Afrejse til Sverige blev Jens Bing arresteret af en tysk Politiafdeling med danske Hjælpere, der ogsaa undersøgte Liselund grundigt, forhørte Baron Rosenkrantz og havde Ordre om at bringe os til København, men gik udenom Landsledgaard, da de af deres Forbindelser paa Møn fik at vide, at vi var sluppet ud af landet. Jeg havde altsaa skønnet galt i min Bedømmelse af Risikoen ved at blive paa Gaarden.

Da vi kom til Liselund, gik min Kone ned til Frøken Fiehn og aftalte, at ogsaa vi kunde faa Plads hos hende denne sidste Nat i Landet, mens jeg cyklede til Klintholm og aftalte med Kammerherre Sofus Scavenius, at mine Forældre kunde bo hos ham noglefaa Dage, indtil de kunde blive gemt andetsteds; han turde kun beholde dem ganske kort, for alt for mange af Godsets Folk kendte mine Forældre fra deres Tid paa Landsledgaard, hvor de og Scavenius' omgikkes. Nu maatte Sporene slettes helt, saa først sent paa Aftenen fulgte jeg ad en smal ubefærdet Vej mine Forældre over mod Klintholm, til vi mødte den aldrende Kammerherre Scavenius, der uden Kusk hentede dem i Jumben. Saa gik jeg gennem Skoven til Frøken Fiehns Hus, der nu var fyldt til Sprængning, og her holdt alle vi Gæster os inden Døre hele næste Dag,

ligesom Børnene blev holdt inde, saa intet Nys om de mange Logerende skulde sive ud. Om Aftenen skulde Afrejsen finde Sted.

Erik Schottländer havde faaet ordnet alt paa bedste Maade. Skipperen vilde ved Halvottetiden, naar det var blevet helt mørkt, lægge til ved aaben Kyst lige nedenfor Liselunds Park, hvor en stedlig Fisker, som Frøken Fiehn havde aftalt det med, vilde være posteret og lede ham rigtigt ind, og vi vilde samtidigt være kommet ned til Stranden og blive hjulpet ombord af Manden paa Kysten.

Ved Syvtiden spændte Frøken Fiehn for Jumben og kørte vor omfangsrige Bagage ad en Hulvej gennem Skoven op i Parken, hvor vi tog Afsked med hende og slæbte vore Kufferter halvvejs ned ad den stejle Sti til Stranden og satte os til at vente. Noget senere kom Udkigsmanden op og meddelte, at han nu kunde høre Baadens Motor ude paa Vandet, og at den kunde være inde om en halv Snes Minutter, saa vi slæbte Bagagen det sidste Stykke Vej ned, og da det nu var helt mørkt, turde vi gaa ned paa Forstranden, hvor vi selv hørte Motoren. Den blev tavs, kom igen, blev atter tavs og hørtes et Par Gange endnu, men kun kort ad Gangen; hvad var der i Vejen? Mens vi stod og lyttede, saas pludselig et Lys nede ved Kysten lidt Syd for vort Ventested, et svagt Lys, der bevægede sig henimod os. Der fandtes en mindre tysk Belægning i Nærheden af Klintholm, der muligt havde Vagttjeneste langs Kysten. Muligt var det stedlige Nazister, der forrettede Vagttjeneste, og muligt var Lyset helt uskyldigt en tilfældig Aftenvandrerens Lomme lygte. For os var der ikke andet at gøre end at aftale med vor Hjælper, at han skulde blive nede ved Stranden og lade os vide, hvis Baaden kom ind, efter at Passagen igen var blevet fri. Vi selv slæbte Bagagen halvvejs op igen, gik et godt Stykke vandret bort fra Stien ind i Krattet og lagde os til at vente med alle Knapper og Øjne, der kunde skinne i en pludselig Lyskegle, dækkede. Vi laa her i cirka halvanden Time, fem Mennesker, der ikke turde tale sammen, ikke rejse os og ikke stryge en Tændstik forat se paa et Ur. Fra Stranden hørtes ikke en Lyd. Ved Titiden kom Frøken Fiehn fløjtende og nynnende ned ad Stien, og da vi havde genkendt hendes Stemme, gav vi os tilkende og fulgte hende op i Parken og videre hjem, hvor de sovende Børn igen maatte flyttes sammen for endnu en Nat at give Plads for os.

Den 6' Oktober, mens vi klædte os paa, kom Baron Rosenkrantz ned til sin Tante med en Mand, der forestillede sig under Navnet Christiansen og meddelte, at han for en Studenterorganisation havde organiseret en Udskibning af Jøder fra Møns Klint. De befandt sig nu paa Liselund, og Baron Rosenkrantz havde forlangt, at vi skulde tages med videre, da vor egen Aftale ikke havde ført til Redning.

Jeg fik efter vor Hjemkomst fra Sverige oplyst, at det var Journalist Hans Fosmark, der skjulte sig under Navnet Christiansen. Vi blev ført op til Liselund og traf der et større Selskab ventende, mens nye Flygtninge efterhaanden kom til, indtil vi var vistnok cirka tredive. Ved halvtitiden kom tre store Vognmandsbiler og

tog os alle paa forat køre os til Sommerspiret ved Storeklint, hvor et svensk Skib var ved at ankre op; det var chartret af "Christiansens" Organisation og kom fra Nykøbing Falster med et Antal Flygtninge ombord og skulde have Lasten suppleret op her. Vi fik Besked paa at holde os bedst muligt skjult under Nedstigningen og undlade enhver Form for Støj, og med alskens Bagage i Hænderne bevægede vi os i en lang Række nedad den lange Række Trapper der fra Klintens Overkant fører ned til Stranden. Da vi var halvvejs nede, fløj en tysk Patruljemaskine henover Stedet paa Rutinetur. Vi dækkede os bedst mulig ind i Bevoksningen langs Trappen, men det maa ikke have været godt nok, for Maskinen vedblev at kredse over Slugten, der var saa smal, at Flyveren kun fra en lille Del af sin Cirkelbane kan have set ned paa Trappen. Han maa have signaleret efter Assistance, for kort efter var det ikke een men to Maskiner, der fløj over Skibet og vor Vej ned til Stranden. Under disse Forhold lettede den svenske Skipper Anker og sejlede bort, og da det blev tydeligt, at han ikke turde blive liggende, blev der oppe fra Klinten, raabt til os om at skynde os op igen. Det tog nogen Tid med den svære Bagage, mange af os havde med, og da vi naaede op, var "Christiansen" forsvundet, og ingen anden tilstede, der kunde sige os, hvad v i nu skulde gøre. Efter lang Venten enedes vi om at gaa ad den af Træer helt dækkede Hulvej fra Sommerspiret til Stengaarden, en forpagtning under Klintholm. Lige før Gaarden gemte alle mine ledsagere sig i et Krat, og jeg gik alene ind paa Gaarden og laante Telefonen, fik fat i Baronesse Rosenkrantz og sagde hende uden at have nævnt mit Efternavn, at hvis man paa Liselund savnede en Flok Kvier, var de kommet til Stengaarden, og kunde hentes der. Min Opringning var dog overflødig, for da jeg kom tilbage i Skoven til de andre, var Christiansen imidlertid kommet tilstede; han havde gennem en anden Telefon rekvireret to Biler til at køre Selskabet tilbage til Liselund; en tredie Bil havde han ikke kunnet skaffe, og da Vognene kom, var der ikke Plads til os alle, saa jeg som den eneste Stedkendte fik overdraget at føre tre yngre Mænd af Selskabet ad ubefærdede Skovveje til Liselund, mens de andre kørte. De to var Brødrene, Ornithologen Finn Salomonsen og Grosserer Ulf Salomonsen; den tredies Navn opfattede jeg ikke.

Det blev en ret lang varig Tur, saa da vi kom tilbage, var der imidlertid sket forskelligt paa Liselund, og min Kone modtog mig med Besked om straks at ringe til Konsul Einar Carø. Fiskeren fra Strøby, som vi Aftenen før forgæves havde ventet paa, havde søgt Kontakt med Schottländer og "Christiansen", der havde forestillet ham det urimelige i at sejle med kun fem Flygtninge, naar han havde Plads til ti i Baaden, saa han var indgaaet paa at tage yderligere fem for en Tillægspris af tusind Kroner pro Persona. Nu havde imidlertid den svenske Skipper faaet betalt forud for Overførsel af Selskabet, saa "Christiansen" havde ikke Penge til at betale endnu en Gang for disse fem og forøvrigt for de øvrige med, hvis en Chance skulde vise sig, saa han havde spurgt, om nogen kunde stille titusind Kroner til hans Disposition; han var nødt til at have dem. Ingen havde meldt sig, saa min Kone havde fundet det rigtigt at sige ham, at naar han kørte til Stege og bad Konsul Carø betro ham dem paa min Regning, kunde han antagelig faa dem. Nu havde Carø ringet og bedt mig ringe op, og da jeg fik Forbindelse, spurgte han mig, om det var rigtigt, at han maatte betro den fremmede

Pengene. For mig var der intet Problem; som tidligere meddelt havde jeg hævet alt paa min Konto, hvad jeg ansaa mig for at være god for, og turde Carøe, som vilde, tabe Pengene, hvis min Ejendom blev konfiskeret, inden ny Værdier indvandedes, og som jo forøvrigt havde Generalfuldmagt for mig, betro mig Pengene, kunde jeg ikke nægte at laane dem til dette Formaal. "Er det Laan eller Gave", spurgte han mig, og jeg maatte til staa, at det anede jeg ikke.

En halv Time efter var "Christiansen" tilbage paa Liselund, og Indskibningen kunde begynde, da kort efter ogsaa Fiskerbaaden var kommet tilstede, men det blev meddelt os, at der med de mange Passagerer nu kun var Plads til at hver medtog eet Kolli Rejsegods, saa der foregik en hastig Udvalgelse og Omplacering, og halvdelen af det, vi havde ment at maatte have med til Brug i de to – tre Maaneder, Tyskerne muligt endnu kunde holde Staaend, maatte efterlades paa Liselund. Først skulde Erik Schottländer og vi fire have Plads, Saa udvalgte fire Damer af Familien Boxenbaum, deriblandt Skøjteløbersken Esther Bornstein, Overretssagfører Julius L. Cohen og Grosserer Alfred Salomonsen, der begge var af svagt Helbred, saa de næppe vilde kunne taale formange Omskiftelser, før der fandtes Mulighed for at overføre dem, og endelig Grosserer Harry Boxenbaum for ikke at lade alle Damerne af Familien tage over uden mandlig ledsagelse; saavidt jeg husker, forhøjede Skipperen ikke Prisen udover de allerede aftalte 15,000 Kroner, selvom Antallet var steget med to. Christiansen betalte ham for de Passagerer, han havde gjort Aftale for, og Klokkeren fire om Eftermiddagen i straalende Sol lagde vi fra Land Kurs mod Svenskekysten, hvor vi skulde indtil den havn, der bedst bød sig til efter de Afvigelser fra den korteste Vej, der kunde blive nødvendige. Det vidstes, at der laa tyske Vagtskibe i Farvandet, og der maatte navigeres, saa vi ikke kom saa nær til noget af dem, at vi blev tilkaldt til Undersøgelse. For at gøre Udseendet saa uskyldigt som muligt blev de fleste Passagerer kommanderet ned i Baadens Indre, saa kun Schottländer og jeg, som der var Plads til ved Siden af Rorsmanden i Styrehuset, fik Lov at opholde os her, og Baadens Fiskegarn var lagt fremme paa Dækket, som om man var paa Vej til Fiskeplads. Der skete absolut intet undervejs, udover at Schottländer og jeg betalte for vor Overfart, hvilket for mig kun muliggjordes ved, at Schottländer som forud aftalt laante mig tusind Kroner til Rejsen og yderligere trehundrede til Tærepengene i den første Tid Sverige, at betale tilbage efter vor Hjemkomst. Samtidig meddelte Fiskeren os, at det var forbudt i Sverige at landsætte Flygtninge fra Danmark, og at Overtrædelse af Forbudet kunde medføre Konfiskation af Skibet; derimod var det tilladt at indbringe Skibbrudne, man havde reddet, til svensk Havn, saa hans Betingelse for at bringe os helt i Land var, at vi alle vilde støtte hans Forklaring om, at vi havde forsøgt selv at sætte over i et ikke sødygtigt Skib, der var sunket for os, saa han havde fisket os op i yderste Nød; vilde vi ikke det, maatte han lade os vade i Land, saa han selv kunde undgaa at lægge til ved svensk Bolværk.

Overfarten varede i seks Timer, hvor Solskinnet afløstes af klart Stjerneskin, og da der som sagt absolut intet passerede, var der god Tid til at tænke paa de Forsømmelser, man havde gjort sig skyldig i de sidste hektiske

Dage. En af dem var langt sværere end alle de andre. Foruden de tre Døtre, jeg har nævnt, havde vi en fjortenaarig Søn, der var Alumne paa Sorø Akademi. Det var ofte sagt mig at jeg burde tage ham hjem derfra i saa urolige Tider, men dels troede jeg indtil det sidste ikke paa nogen Fare, dels var det umuligt at vide, hvor Faren var størst, paa Sorø eller hjemme, saa jeg lod ham blive, hvor han var, idet jeg stoledes paa, at Rektor, der jo vidste, at han var Jøde, og bedre end jeg kunde bedømme de Farer, der truede i Sorø, vilde sende ham hjem, naar han fandt Tiden inde.

Det eneste, jeg gjorde, var at skrive til Drengen, at han i et og alt kunde holde sig til Rektor, hvis sunde Dømmekraft jeg stoledes paa, og at han ubetinget maatte rette sig efter de Raad, Rektor gav ham. Det var mig til alvorlig Ængstelse ved Siden af Sorgen, da jeg i Aviserne læste, at Rektor West omkring 1 Oktober pludseligt var død. Nu følte jeg mig ikke mere saa sikker paa, at nogen vilde huske at disponere rigtigt i Tide, saa den 4^e Oktober, da vi kom hjem til Landsledgaard forlangte jeg en personlig Telefonsamtale med den inspektionshavende Lærer paa Alumnatets yngste Afdeling, hvem jeg vilde bede lade en fornuftig voksen ledsage Drengen hjem samme Dag, saa hans Skæbne forenedes med vor. Denne Samtale var ikke kommet igennem da Kriminalassistent Jensen kom og gav Anledning til vort hastige Opbrud. Der maatte besluttes hurtigt, og da jeg ikke kunde være sikker paa, at Drengen og hans ledsager vilde finde os, naar de naaede frem til Møn, afbestilte jeg Samtalen og maatte inden vor Afrejse nøjes med at lade ham vide, at vi nu forlod Landet.

Det blev Trelleborg, Fiskeren løb ind til, og ganske rigtigt maatte han overfor Politiet gøre rede for, hvordan han havde fisket os op, og vi maatte støtte hans Forklaring, der gav Skaanes Blade en Sensation i næste Dags Udgave. Vi var alle i vort eget helt tørre Tøj, saa jeg er overbevist om, at den sjældent elskværdige og hjælpsomme Politifuldmægtige, der afhørte os, ikke et Øjeblik har troet paa Historien, men som Skibbrudne eller som Flygtninge var vi det svenske Politis Gæster paa Hotel og til Maaltider i det par Dage, der gik, inden vi fandt Ophold hos Venner.

Under de tyve Maaneders Ophold i Sverige deltog hverken jeg selv eller mine Børn i illegalt Arbejde, men jeg var mellem dem, der efter Henvendelse fra Overretssagfører Kaj Simonsen over for svensk Bank kautionerede for et Laan til de illegale Transport ruter over Øresund.

Denne Beretning vilde ikke være afsluttet, hvis jeg ikke meddelte, at vi Dagen efter vor Ankomst til Trelleborg tilfældigt mødte min gifte Datter med Familie paa Gaden; de naaede ad en illegal Rute over Nykøbing Falster over kort efter os. En halv Snes Dage efter fik vi telefonisk at vide, at mine Forældre var kommet over med illegal Transport over Helsingør, og endnu lidt senere ringede min ældste Søster, der havde været i samme Transport over Præstø som han, at vi kunde hente vor Dreng i Malmø. Alle min Kones

og mine nærmeste kom over i god Behold, og vi var vistnok de eneste af denne snævre Kreds, der ikke blev befordret fra vort Hjem til svensk Havn af nogen illegal Gruppe.

I ovenstaaende Beretning, der er nedskrevet næsten uden Støtte i Notater, er der vistnok ingen Fejl i de citerede Navne, men for de opgivne Data i Tiden 25' September - 4 Oktober staar jeg ikke helt inde; der kan være Fejl paa en til to Dage. De to sidste Dages Begivenheder paa dansk Grund er saa stærkt fæstede i min Hukommelse, at ingen Fejl er mulig.

Skovfryd 5, Hjortekær pr. Klampenborg d. 2 - 9 - 1956.

Verner A. Henriques